

Мовленнєва метафора в англійських науково-технічних текстах становить для перекладача більшу складність, оскільки у мові перекладу вона не має усталених перекладних відповідників, виступаючи фактично семантичним новоутворенням. В.І. Карабан [7, с.203-204] виділяє три основних способи передачі таких метафоричних слів (в тому числі термінів): 1) метафоричним словом, що має такий же або дуже подібний характер образності: *strain-ageing* – деформаційне старіння, *contact cheek* – контактна щока, *killed steel* – спокійна сталь; 2) метафоричним словом, що має інший характер образності: *goose-neck* – фурменний рукав, *moult* – горловина, *pig* – чушка, *mushroom valve* – тарічастий клапан; 3) неметафоричним словом, що передає тільки денотативний зміст англійського метафоричного слова, а не образність: *dust arrest* – знепилювання, *hopper* – лійка, *pig iron* – чавун.

Технологічні процеси металургійної галузі можуть передаватися термінологічними скороченням. Їхня передача українською мовою може здійснюватися такими способами: 1) транслітерацією: *O.G. process* – ОГ-процес, *OLP converter process* – процес ОЛП; 2) транскрибуванням: *Al-Dip process* – альдип-процес; 3) експлікацією (описовим перекладом): *M.V.B. process* – процес Творення тонкої окисної плівки занурення в розчин хромових солей, *E.R.W. process* – процес контактного зварювання [15].

Таким чином, ми бачимо, що технологічні процеси металургійної галузі представлені термінами-іменниками, утвореними афіксальним, лексико-синтаксичним способами, словоскладанням та вторинною номінацією, що слід брати до уваги при перекладі таких термінів українською. При перекладі технологічних процесів важливо також вирізнити прості терміни та терміни-словосполучення (в межах яких слід виділити терміни-епоніми), оскільки вони мають свої особливості перекладу. З цієї ж причини окремо слід розглядати термінологічні скорочення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бородянский И.А. Методика обучения переводу терминов. – К.: Знание, 1979. – 18 с.
2. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. – М.: Международные отношения, 1980. – 341 с.
3. Даниленко В. П Семантическая структура специального слова и ее лексикографическое описание. – Свердловск: Изд. Урал. ун-та, 1991. – 156 с.
4. Дьяков А.С. Основы терминообразования: семантические та социолінгвістичні аспекти. – К.: КМ Academia, 2000. – 218 с.
5. Журавлева Т.А. Особенности терминологической номинации. Монография. – Донецк: АОО Торговый дом «Донбасс», 1998. – 253 с.
6. Івашенко О.В. Теорія і практика перекладу. Металургійний цикл. – Алчевськ: ДонДТУ, 2007. – 156 с.
7. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Навчальне видання, Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі, Вінниця: Нова книга, 2001. – 324с.
8. Коптілов В. Теорія і практика перекладу. – К.: Юніверс, 2002. – 280 с.
9. Лебенюк В.М., Степанова І.С., Хоменко Н.П. Навчальний посібник з питань перекладу англійської загальнонаукової лексики, фразеологічних сполучень та інших лексико-семантичних проблем. Частина І. – Вінниця: ВДТУ, 2002. – 125 с.
10. Лейчик В.М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Изд. 3-е. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 256 с.
11. Основы виробничих процесів. Металургійний цикл. Особливості перекладу англійського тексту металургійної тематики українською мовою / Осадченко К.І., Луценко В.О., Барков М.М., Бесєдін А.І. – Алчевськ: ДонДТУ, 2008. – 114 с.
12. Пронина Р.Ф. Перевод английской научно-технической литературы. – М.: Высш.школа, 1986. – 175 с.
13. Судовцев В.А. Научно-техническая информация и перевод. М.: Высш.школа, 1989. – 232 с.
14. Щеглова Т.С. Термінологічні словосполучення зі складним ад'єктивом: структурно-семантичний та когнітивний аспекти (на матеріалі підмови будівництва) Автореф. Дис. ... канд. філ. наук. – Дніпропетровськ, 2007. – 19 с.
15. Секрет І.В., Ярема І.А. Скорочення лексем як механізм словотворення в англійській комп'ютерній термінології: http://www.confcontact.com/2009fil/2_sekret.htm

Гнатюк А. В.
(Луцьк)

ВИЗНАЧЕННЯ СЕМАТИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ ТА СЕМАТИЧНОЇ ПОДІБНОСТІ МІЖ ПОЛІСЕМАНТАМИ СИНОНІМІЧНОГО РЯДУ “HESITATE, WAVER, VACILLATE, FALTER”

Стаття присвячена дослідженню синонімічного ряду “HESITATE, WAVER, VACILLATE, FALTER”, у якому визначаються семантичні відношення та семантична подібність між його складовими лексемами. Ключові слова: синонім, синонімічний ряд, компонентний аналіз, сема, опозиція (привативна, еквіполентна, градуальна, контрастивна, бінарна, мультискладова).

Статья посвящена исследованию синонимического ряда "HESITATE, WAVER, VACILLATE, FALTER", в котором определяются семантические отношения и семантическое сходство между его составными лексемами. Ключевые слова: синоним, синонимический ряд, компонентный анализ, сема, оппозиция (привативная, экvipолентная, градуальная, контрастивная, бинарная, мультисоставная).

The article presents the research on synonymous group of nouns "HESITATE, WAVER, VACILLATE, FALTER". The semantic relationships and semantic similarity between the lexical units of the given synonymous group are defined. Key words: synonym, synonymous group, componential analysis, seme, opposition (privative, equipollent, contrastive, binary, multi-part).

Проблематика даного дослідження передбачає визначення семантичних відношень та семантичної подібності між полісемантами ряду "HESITATE, WAVER, VACILLATE, FALTER". Метою статті є порівняльний аналіз компонентів синонімічного ряду "HESITATE, WAVER, VACILLATE, FALTER".

У зв'язку з цим ставимо такі завдання:

- вичленити загальний набір сем усіх полісемантів ряду;
- встановити семантичні відмінності між синонімами та ідентифікувати типи опозицій, у яких виявляються дані відношення;
- визначити структуру даного синонімічного ряду;
- обчислити ступінь семантичної подібності кожної із синонімічних пар ряду;
- з'ясувати, чи існує зв'язок між ступенем семантичної подібності синонімів та їхнім протиставленням у різних типах синонімічних опозицій у межах ряду.

Актуальність теми пояснюється досить поширеним вживанням членів даного синонімічного ряду у англомовній комунікації та недостатнім їх вивченням. Невпевненість та вагання знаходять відображення у семантиці багатьох слів (синонімів), тому постає необхідність детальніше вивчити синонімічний ряд, котрий вони утворюють.

Синонімічні відношення, як різновид еквівалентності, розшаровують лексичний матеріал на непересічні класи лексичних одиниць – так звані синонімічні ряди. Квазісинонімічні відношення, не будучи еквівалентністю у повному значенні слова, самі по собі не породжують такого розшарування, тому для отримання непересічних класів квазісинонімів (неточних синонімів) потрібні особливі правила. Оскільки точні синоніми семантично нічим не відрізняються, синонімічний ряд позбавлений будь-якої внутрішньої структури. Класи квазісинонімів, навпаки, утворюють певну семантичну структуру, тому що квазісиноніми складним чином розрізняються за значенням [1; 248-249].

Вищезгаданій семантичній структурі властива неоднорідність. По-перше, ряд може послідовно розпадатись на менші квазісинонімічні та навіть синонімічні ряди, котрі є складовими рядів вищого рівня – у такий спосіб формується ієрархічне дерево. По-друге, клас квазісинонімів може розшаровуватись на підгрупи чи навіть пари слів, що пересікаються між собою складним чином. Такі квазісинонімічні відношення не виключають відмінності між квазісинонімами одночасно за декількома компонентами.

Різноманітність семантичних відмінностей між синонімами створює базу для існування різних типів синонімічних опозицій. У даній статті ми притримуватимемось класифікації опозицій, запропонованої М. С. Трубецьким [5], що була уточнена Єфремовою Н. В. Таким чином, за відношеннями між членами опозиції нами виділяються привативні (ПО), еквіполентні (ЕО), градуальні (ГО) та контрастивні опозиції (КО); за кількісним складом – бінарні (б) та мультискладові (м). Залежно від ступеню семантичної близькості структура синонімічного ряду визначатиметься нами як однорідна, пересічна чи комбінована.

У межах кожної із опозицій ми виділяємо декілька підтипів. Привативна опозиція розуміється нами як така, де одному із її членів (маркованому) властива певна ознака, а решта членів (немаркованих) її позбавлена. У межах привативної опозиції ми виділяємо наступні типи:

ПО_{1м}/ПО_{1б} – привативна опозиція (мультискладова чи бінарна), у якій синонімічна домінанта протиставляється усім іншим членам синонімічного ряду. Така опозиція базується на гіпогіперонімічних або інклюзивних відношеннях між поняттями [6; 38].

ПО_{2м}/ПО_{2б} – привативна опозиція (мультискладова чи бінарна), суть якої полягає у наявності певної ознаки у лексемі ряду (маркованої), що не є його домінантою. Маркована одиниця протиставляється усім іншим немаркованими одиницям опозиції – лексемам синонімічного ряду, у семантичній структурі яких дана ознака відсутня.

ПО_{3м}/ПО_{3б} – привативна опозиція (мультискладова чи бінарна), що відображає контрадикторність між порівнюваними несумісними поняттями. Фрази на зразок "on the other hand",

“neither...nor...”, “unlike”, “in contrast” і т.д. виконують роль індикаторів контрадикторності.

В основі еквіполентної опозиції лежить відношення перетину між порівнюваними сумісними поняттями, що не стверджують, не заперечують і не повторюють одне одне [6; 43]. Виділяємо такі типи еквіполентних опозицій:

ЕО_{1м} – еквіполентна опозиція (мультискладова), у якій всі члени ряду підлягають протиставленню за певною ознакою.

ЕО_{2м}/ЕО_{2б} – еквіполентна опозиція (мультискладова чи бінарна), у якій лише декілька членів підлягають протиставленню за певною ознакою.

Членам градуальної опозиції притаманне вираження різного ступеня однієї ознаки. Виділяємо наступні типи градуальних опозицій:

ГО_{1м} – градуальна опозиція (мультискладова), членами якої є усі синоніми у межах ряду, котрим характерна градація однієї і тієї ж ознаки.

ГО_{2м}/ГО_{2б} – градуальна опозиція (мультискладова чи бінарна), членами якої є декілька синонімів у межах синонімічного ряду, котрим характерна градація однієї і тієї ж ознаки.

Контрастивна опозиція – такий тип опозиційних відношень у синонімічному ряді, за якого лексеми ряду протиставляються на основі певної диференційної ознаки та перебувають у зв'язках антонімічності. Контрастивні опозиції в межах синонімічних рядів є втіленням взаємозв'язку між синонімією та антонімією, які є двома сторонами більш загального явища – семантико-сміслових сходжень та розходжень [6; 52]. Розрізняємо наступні види КО:

КО_{1м} – контрастивна опозиція (мультискладова), членами якої є усі лексеми синонімічного ряду, що протиставляються на основі спільної диференційної ознаки.

КО_{2м}/КО_{2б} – контрастивна опозиція (мультискладова чи бінарна), членами якої є декілька лексем синонімічного ряду, що протиставляються на основі спільної диференційної ознаки.

Визначаючи структуру ряду, ми орієнтуватимемось на характер синонімічних опозицій, представлених у ньому. Так основою ряду з однорідною структурою ми вважаємо ПО_{1м}/ПО_{1б}, ПО_{2м}/ПО_{2б}, ЕО_{1м}, ГО_{1м}. Пересічна структура синонімічного ряду на нашу думку включає ПО_{3м}/ПО_{3б}, ЕО_{2м}/ЕО_{2б}, ГО_{2м}/ГО_{2б}, КО_{1м}, КО_{2м}/КО_{2б}. Комбінований тип структури визначається наявністю ознак однорідної та пересічної структур.

Розглянемо синонімічний ряд HESITATE, WAVER, VACILLATE, FALTER. Як метод розкриття семантики слів, використовується компонентний аналіз за словниковими дефініціями описаний Арнольд І. В., який базується на логічній операції визначення понять. Етапи такого визначення включають виділення найближчого класу, до якого відноситься предмет, та виявлення класових відмінностей, що відрізняють даний предмет від інших предметів цього ж класу [3; 51]. Згідно методики Арнольд І. В., спираючись на словникові дефініції слова, значення слова розбивається на елементарні складові – семи [3; 50]. Джерелом дефініцій служить англомовний словник синонімів Webster's Dictionary of Synonyms [7].

Дефініції членів ряду є наступними:

“HESITATE, the general term, usually implies a pause or other sign of indecision before one makes up one's mind what to do, say, choose, or the like”;

“WAVER implies hesitation after a decision has been reached and so usually connotes weakness or retreat”;

“VACILLATE implies prolonged hesitation resulting from one's inability to reach a fixed or final decision; the term therefore connotes alternate decision and indecision or shifting in opinions, choices or the like”;

“FALTER suggests a wavering in purpose or action that is evident or is made evident in trembling, the breaking of the voice, or other signs of fear or nervousness” [7; 411].

Синонімічному ряду HESITATE, WAVER, VACILLATE, FALTER притаманне загальне значення “to show irresolution or uncertainty” (показувати вагання чи невпевненість) [7; 411]. Загальна кількість сем, виділених у складі полісемантів синонімічного ряду, становить 12 одиниць, котрі неоднаково розподілені у структурі кожної лексеми. Найбільше семантичних компонентів (далі СК) виявлено у семантичній структурі лексеми FALTER (58%), найменше – у семантичній структурі лексичної одиниці HESITATE (33%). У складі синонімів WAVER, VACCILATE кількість представлених сем виявилась однаковою (42%). Результати аналізу наведено нижче у таблиці 1.

У межах даного синонімічного ряду нами виявлено декілька типів опозицій. Перша із них – привативна опозиція, де домінанта протиставляється усім іншим членам ряду. Кількість членів привативної опозиції визначається кількістю лексем синонімічного ряду. Вона може бути бінарною, лише за умови, що ряд представлений двома лексемами. У даному випадку ми маємо справу із синонімічним рядом, що містить чотири лексеми, а значить – із мультискладовою привативною опозицією.

Аналіз синонімічного ряду HESITATE, WAVER, VACILLATE, FALTER

Лексеми \ Семи	Irresolution	Uncertainty	Sign	Before-the-decision-action	After-the decision-action	Duration	Weakness	Retreat	Shifting opinions	Trembling	Fear	Nervousness	Усього сем	Співвідношення у %
Hesitate	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	4	33
Waver	+	+	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	5	42
Vacillate	+	+	-	+	-	+	-	-	+	-	-	-	5	42
Falter	+	+	+	-	+	-	-	-	-	+	+	+	7	58

У досліджуваному ряді присутній немаркований компонент – лексема HESITATE – що також є домінантою ряду. На немаркованість компонента вказує фраза із дефініції “the general term”. WAVER, VACILLATE та FALTER протиставляються домінанті різними диференційними семантичними ознаками (далі ДСО) і тому є маркованими. Кількість диференційних ознак, притаманних домінанті HESITATE, за якими вона відрізняється від інших членів синонімічного ряду, є мінімальною. Проте, синонімічна домінанта є найширшим членом синонімічної опозиції. У тлумаченнях інших членів синонімічного ряду у якості семантичних компонентів лексичного значення може міститись як домінанта, так і її похідні. Виявлену привативну опозицію відносимо до ПО_{1м}: HESITATE – WAVER, VACILLATE, FALTER.

Варто зауважити, що навіть у найпростіших рядах, домінанта із примітивною семантикою може відрізнитись від інших синонімів позитивною семантичною своєрідністю, тобто включати у себе семантичні компоненти, котрі відсутні у інших синонімів. Особливо це стосується рядів синонімів із складнішою структурою. Це пояснюється тим, що домінанта – це майже завжди лексема першого плану, найбільш відпрацьована у мові і найбільш укорінена у всій відображеній у ній словесній культурі. Слід різноманітних ситуацій, у котрих тільки вони і можуть бути використані, зберігається у домінантах у вигляді особливого змісту, конотацій, особливої прагматики, котру не завжди легко виявити [2; 306-307].

Наступний тип опозицій, виявлений у структурі досліджуваного синонімічного ряду – ПО_{2м}. Їх у структурі ряду – три. У першій ПО_{2м} (WAVER – HESITATE, VACILLATE, FALTER) маркованим членом є дієслово WAVER. У структурі лексичного значення синоніма WAVER виділяємо диференційні оцінно-емотивні ознаки. Їх носіями є СК “weakness”, “retreat”. Оскільки ці диференційні ознаки властиві лише дієслову WAVER, воно протиставляється іншим, немаркованим членам опозиції, в структурі лексичного значення яких оцінно-емотивні диференційні ознаки відсутні. Дефініція вказує на те, що дані ознаки входять до конотації лексичного значення дієслова WAVER.

Носієм ДСО “тривалість дії та “спосіб дії” наступної ПО_{2м} (VACILLATE – HESITATE, WAVER, FALTER) є СК “duration”, “shifting opinions”, що маркують дієслово VACILLATE стосовно інших лексем ряду. Дані ДСО належать до конотації лексичного значення синоніма WAVER.

Маркованим членом третьої ПО_{2м} (FALTER – HESITATE, WAVER, VACILLATE) є дієслово FALTER, що протиставляється усім іншим лексемам ряду СК “trembling”, “fear”, “nervousness”, котрі є носіями ДСО “поведінка та почуття суб’єкта дії”.

Лексеми синонімічного ряду утворюють ще один тип опозиції – ЕО_{1м} (HESITATE, FALTER – WAVER, VACILLATE). У структурі сигніфікату даних синонімів присутній компонент sign, носій ДСО “спосіб дії”, котрий відсутній у інших членів ряду. Оскільки сема властива двом синонімам (що виключає ПО), не вказує на градацію значення (не є прикладом ГО) та не служить базою антонімічних зв’язків між ними (унеможливорює КО), не є тотожною із значеннями інших сем, але і не заперечує їх, а натомість є логічно рівноправною та охоплює усі синоніми ряду – опозицію, котру вона утворює, відносимо до ЕО_{1м}.

Прикладом КО_{1м} є наступні відношення між дієсловами досліджуваного ряду. Лексеми HESITATE та VACILLATE вказують на нерішучість перед прийняттям рішення, у той час як WAVER та FALTER служать для позначення вагань уже після його прийняття. Таким чином, у

даному синонімічному ряді виділяємо дві групи синонімів, у семантичному складі яких присутня ДСО “момент прийняття рішення”, носієм якої є СК “before-the-decision-action” та “after-the-decision-action”, на основі якої дані чотири лексеми перебувають у антонімічних зв'язках (WAVER, FALTER – HESITATE, VACILLATE), що є прикладом контрастивної опозиції. Цікавим є той факт, що лексеми HESITATE та FALTER перебувають одночасно у синонімічних зв'язках за ДСО “спосіб дії” (СК “sign”) та у антонімічних зв'язках за ДСО “момент прийняття рішення” (СК “before-the-decision action”, “after-the-decision action”).

Отже, структуру досліджуваного синонімічного ряду складають шість опозицій трьох типів:

- 1) ПО₁м: hesitate – waver, vacillate, falter;
- 2) ПО₂м: waver – hesitate, vacillate, falter;
- 3) ПО₂м: vacillate – hesitate, waver, falter;
- 4) ПО₂м: falter – hesitate, waver, vacillate;
- 5) ЕО₁м: hesitate, falter – waver, vacillate;
- 6) КО₁м: waver, falter – hesitate, vacillate.

У шести наведених опозиціях у однакової кількості присутні усі члени синонімічного ряду. Семантична близькість представлена комбінацією синонімічних опозицій, властивою синонімічному ряду із комбінованою структурою. Отже, визначаємо тип структури досліджуваного ряду як комбінований.

Оскільки, у складі кожного полісеманта кількість представлених сем варіюється, робимо висновок про різний ступінь семантичної подібності кожної синонімічної пари. Для визначення семантичної подібності синонімів застосуємо коефіцієнт Я. Чекановського, котрий також використовувався в апроксимативній методиці Бережана С. Г., та отримав позитивний відгук Барктова В. І. Формула має наступний вигляд: $V = 2C/m+n$, де V – ступінь семантичної віддаленості, C – кількість спільних сем двох лексем, m та n – кількість сем, присутніх у кожній окремо взятій із двох досліджуваних лексем [4; 189-190]. Отримуємо наступні результати:

- 1) Hesitate – waver: $2*2/(4+5) = 0,44$ (44%);
- 2) Hesitate – vacillate: $2*3/(4+5) = 0,67$ (67%);
- 3) Hesitate – falter: $2*2/(4+7) = 0,36$ (36%);
- 4) Waver – vacillate: $2*2/(5+5) = 0,40$ (40%);
- 5) Waver – falter: $2*3/(5+7) = 0,50$ (50%);
- 6) Vacillate – falter: $2*2/(5+7) = 0,33$ (33%).

Найбільш семантично подібними є синонімічні пари HESITATE – VACILLATE (67%), WAVER – FALTER (50%), найменш семантично подібними – HESITATE-FALTER (36%), VACILLATE – FALTER (33%). Зауважимо, що лексемі FALTER, незважаючи на найоб'ємнішу семантичну структуру полісеманта ряду (58%) властивий як високий ступінь семантичної подібності у синонімічних парах, так і найнижчий, що можна пояснити великою кількістю СК, непритаманних іншим членам ряду.

Отже, максимальна кількість розподілених сем (узята від загальної кількості сем усіх лексем ряду) у структурі полісеманта ще не гарантує високий ступінь семантичної подібності із рештою синонімів ряду. Крім того, з'ясовано, що антонімічні зв'язки між членами КО суттєво мінімізують коефіцієнт їхньої семантичної подібності, у той час як вплив ПО та ЕО є менш помітним.

Таким чином, у результаті дослідження синонімічного ряду HESITATE, WAVER, VACILLATE, FALTER у його складі нами було виявлено 6 опозицій, 12 сем, а структура ряду була визначена як комбінована. Серед синонімічних пар, що є елементами досліджуваного ряду, не всі виявились однаково семантично подібними. На основі проведеного аналізу ми дійшли висновку, що максимальна кількість СК у структурі окремої лексеми не гарантує високу ступінь її семантичної подібності із усіма іншими лексемами ряду. Виявлено взаємозалежність між ступенем семантичної подібності синонімів та їхнім протиставленням у різних типах синонімічних опозицій у межах ряду.

Результати дослідження планується використати для аналізу низки інших синонімічних рядів, у структурі полісемантів яких, представлена сема невпевненості та сумніву, виявлення зв'язків між типами опозицій та ступенем семантичної подібності синонімів у межах ряду та синонімічних пар. Вживання даних синонімів вивчатиметься на матеріалі сучасного художнього англомовного дискурсу. Крім того, отримані дані можуть служити базою для укладання словників синонімів та тлумачних словників англійської мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Апресян Ю.Д. Избранные труды, том I. Лексическая семантика. – М.: Школа “Языки русской культуры”. Издательская фирма “Восточная литература” РАН, 1995. – 472 с.

2. Апресян Ю. Д. Избранные труды, том II. Интегральное описание языка и системная лексикография. М.: Школа "Языки русской культуры". Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 1995. – 776 с.
3. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике: Учеб. пособие. — М.: "Высшая школа", 1991. – 140 с.
4. Левицкий В. В. Квантативные методы в лингвистике. Вінниця: "Нова книга", 2007. – 264 с.
5. Трубецкой Н. С. Основы фонологии. – М.: Издательство иностранной литературы. – 1960. – 371 с.
6. Сфремова Н. В. Семантичні та функціональні особливості синонімічних опозицій англійських дієслів: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк., 2000. – 220 с.
7. Webster's Dictionary of Synonyms. First Edition. A Dictionary of Discriminated Synonyms with Antonyms and Analogous and Contrasted Words. Springfield, Massachusetts, USA: Merriam Co. Publishers, 1947. – 907 p.

Гончарук О. М.
(Харків)

ІЄРАРХІЯ СТИЛЬОВИХ РИС У ДИСКУРСІ АНГЛОМОВНОЇ ПРОЗОВОЇ БАЙКИ ТА ЇХ МОВЛЕННЕВА РЕАЛІЗАЦІЯ

У статті розроблена ієрархія стильових рис у дискурсі англomовної прозової байки. Подається детальна характеристика стильових рис, а також висвітлюється питання їх мовленнєвої реалізації.

В статье разработана иерархия стилевых черт в дискурсе англоязычной прозаической басни. Дается подробная характеристика стилиевых черт, а также освещается вопрос их речевой реализации.

The hierarchy of style features in a discourse of English prose fable is worked out. The detailed characteristic of style features is given. The question of style features speech realization is raised.

Об'єкт дослідження – тексти англomовних прозових байок. Предмет дослідження становить виявлення стильових рис у текстах англomовних байок та їх мовленнєва реалізація.

Актуальність дослідження полягає у важливості лінгвостилістичної інтерпретації текстів англomовних прозових байок з метою виокремлення та опису стильових рис для подальшого розвитку концепції стильових рис.

Стиль є одним із головних текстотвірних і дискурсотвірних чинників. Зокрема, це відноситься і до дискурсу байки. «Стиль як системотвірний і саморозвитковий фактор становить собою сукупність різнорівневих мовних засобів втілення соціально значущих ідей, архетипів, і в ракурсі, специфічному для кожної мовленнєвої сфери і кожного мовленнєвого соціально-історичного середовища, виявляється та описується у вигляді певного набору стильових рис...» [4, с. 10].

Поняття «стильові риси» було введено Е. Г. Різель для якісного і кількісного аналізу стилю тексту і трактується нею як «сліди» того чи іншого стилю; їх можна знайти у тексті і проаналізувати на усіх рівнях мови (лексика, фразеологія, синтаксис, морфологія, надфразова єдність) [5].

Стильові риси як спосіб презентації авторських інтенцій і як відображення структури стилю можуть бути виявлені і на усіх мовленнєвих рівнях, і на композиційно-мовленнєвих рівнях тексту і дискурсу: на формальному, формально-змістовному, змістовному і образному рівні [2, с. 82].

Аналіз низки текстів Дж. Тербера, А. Бірса, У. Сарояна з опорою на дослідження стильових рис у німецькомовній байці [1, 2, 3, 6] дозволив визначити наступні стильові риси, які є характерними для англomовної байки: сатиричність, епічність, експресивність, стислість/докладність, статичність / динамічність, інтертекстуальність, абстрактність, інтелектуальність, дистанційність плану вираження і плану змісту. Далі ми обґрунтуємо присутність такого набору стильових рис на конкретних прикладах, але спершу наведемо загальні критерії визначення наявності у тексті тієї чи іншої стильової риси.

Критерії наявності стильової риси «сатиричність» на формальному і формально-змістовному композиційних рівнях, на нашу думку, майже не виявляються, так як сатиричність Туюрюється в основному підтекстом (змістовний рівень). Крім того, «сатиричність» є збірна стильова риса, вона знаходиться на вищому рівні ієрархії стильових рис.

Стильова риса «епічність» відображає відомі характеристики епічного повідомлення, епічного стилю. Для нього характерні докладні композиційно-мовленнєві форми, складені з номінативних одиниць, означень тощо. Стильова риса «експресивність» також розпізнається по відомим в стилістиці прийомам виразності. При визначенні стильових рис «стислість/докладність», «діалогічність/монологічність» також не виникає труднощів.